

Třetí seminární hodina

Stuttgart, 23. srpna 1919

Poznámky R. Steinera k přístupu účastníků k různým letorám. Pohádky, kresebné motivy a vyprávění o zvířatech se zřetelem na danou letoru.

Rudolf Steiner

A. vypráví pohádku o „Mariině dítěti“ („Marienkind“) nejdříve pro melancholické, potom pro sangvinické děti.

Rudolf Steiner: Rekl bych, že v budoucnu budete muset dbát na to, abyste ty věci více artikulovala. Přednesla jste obě verze příliš stejným způsobem. Rozdíl tu musí být i v artikulaci. Když ty detaily přednesete trochu důtklivějším způsobem, neminete se u melancholických dětí s účinkem. U sangviniků bych, zejména ze začátku, řešil přednes trochu více s přestávkami, tak aby dítě bylo nuceno zapojit pokaždé znovu svou pozornost, kterou mezitím nechalo opadnout.

Ale ještě bych se rád zeptal: Jakým způsobem byste s tím vyprávěním pracovala dále, kdybyste měla doopravdy, konkrétně učit? Představte si, že byste stála před svou třídou, co byste potom udělala? - Já bych vám třeba poradil toto: Když byste přednesla tu melancholickou verzi, abyste si ji pak nechala převyprávět od některého sangvinického dítěte, a naopak.

D.: Chtěla bych předeslat, že považuji za záhodné posadit sangvinické dítě pěkně zpřímá před sebe a mít je trvale na očích, kdežto pro melancholické děti by se měla vytvořit pokud možno nenucená, útulná pohoda.

Rudolf Steiner: To je velmi dobrá poznámka.

D. vypráví pohádku „Morčátko“ („Meerkätzchen“) nejdříve v podání pro sangvinické, potom pro melancholické dítě a poznamenává k tomu, že melancholické děti nechtějí, aby se jim vyprávělo mnoho smutného.

Rudolf Steiner: K tomu je možné přihlédnout. Ale ten protiklad v podání byl dobrý. Teď si myslím, že bychom ještě měli přejít ke způsobu, jak s tím teď dále naložíme. Já bych neurčoval dítě, které má příští nebo přespříští den vyprávět, nýbrž řekl bych (temperamentně!): „Teď si to, děti, zapamatujte! Samy si můžete vybrat, kterou si chcete zapamatovat, abyste ji pak samy vyprávěly!“ Příští nebo až další den bych nechal děti, aby se na to přihlásily.

G. vypráví pohádku „Simeli, otevři se!“ („Simeliberg“) v obou variantách.

Rudolf Steiner: Vidíte, máte přece všichni pocit, že se taková věc dá provést různým způsobem? A právě když chce někdo působit jako učitel, je pro něho opravdu velmi důležité, aby se odnaučil zbytečnému kritizování; aby jakožto učitel v sobě vyvinul silný pocit a byl si vědom, že nakonec na tom nesejde, aby na to, co někdo udělá, vždycky nasadil navrch něco

lepšího. Věc může být dobrá nejrůznějšími způsoby. Proto bych také považoval za dobré, kdybychom to, co tu bylo předneseno, chápali jako něco, co by se rozhodně dalo provést tak, jak jsme to slyšeli.

Chtěl bych ale na to navázat něco jiného. Myslím, že jsem u všech tří pohádek pozoroval jedno: že vždycky byla lepší první verze, i pokud jde o jasné zaměření. Co jste si, slečno A., v duši dala nejprve dohromady, o čem jste měla pocit, že to uděláte lépe?

Zjišťuje se, že verze, kterou slečna A. si dala v duši dohromady jako první, byla verze pro melancholickou letoru, a ta že byla lepší.

Rudolf Steiner: Rád bych teď doporučil, abyste všichni tři vypracovali ještě i verzi pro flegmatické děti. To má velký význam pro stylovost formy. Ale poprosím vás, abyste se pokud možno pokusili si tuto verzi vypracovat ještě dnes, nanečisto, pak se na to vyspali a definitivní znění dokončili zítra. To je zkušenost: že když člověk chce udělat něco takového, tedy to dokáže přetvořit z jiného ducha, jenom když to po takové přípravě nechá projít spánkem. Přineste nám v pondělí přetvoření svých pohádek pro flegmatiky, ale než jim dáte konečnou podobu, udělejte si přípravnou verzi. To je možné, vždyť bude mezitím neděle.

E. ukazuje kresbu, modro-žlutý motiv pro melancholické dítě. Rudolf Steiner k tomu přikresluje též motiv zeleno-červeně pro sangvinické dítě.

Tady bychom mohli oslovit děti takto: „Na ten modro-žlutý obrázek se zadíváte nejlépe večer, když se stmívá, než usnete. Ten si také odnesete s sebou do spánku, protože to je barva, s níž můžete předstoupit před Pánaboha. - Ten zeleno-červený si můžete prohlédnout ráno, když se probudíte, s tím můžete žít po probuzení. Z něho se radujte po celý den!“

Nyní ukazuje E. kresbu pro sangvinické dítě, červenou na bílém podkladě.

Rudolf Steiner kreslí též motiv pro melancholické dítě, dlouhý a štíhlý, modrý na černém pozadí. Drze vysunutému útvaru říká „kikrlík“ (v něm. originále „Kickering“). U melancholického motivu je vtažen dovnitř.

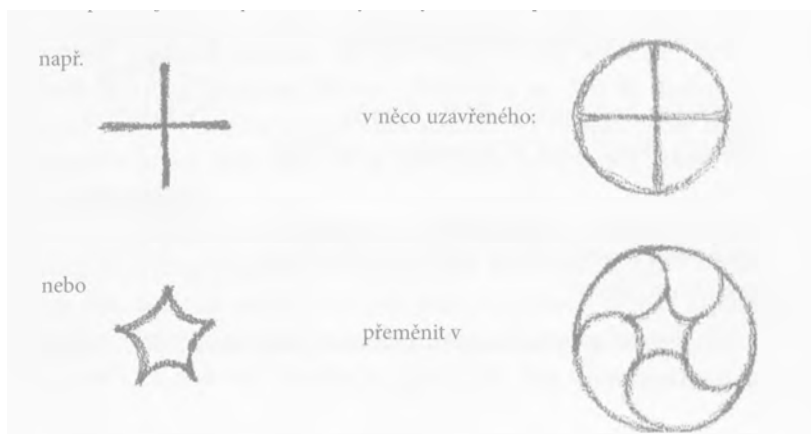
Vidíte, to by byl zase protiklad, při němž byste využili spíše barev, abyste jimi zapůsobili na to jedno a na to druhé dítě. Museli byste to přece nějak motivovat, že předvádíte dvakrát touž věc. Co byste dětem k tomu řekla?

E.: Zeptala bych se, která se jim více líbí.

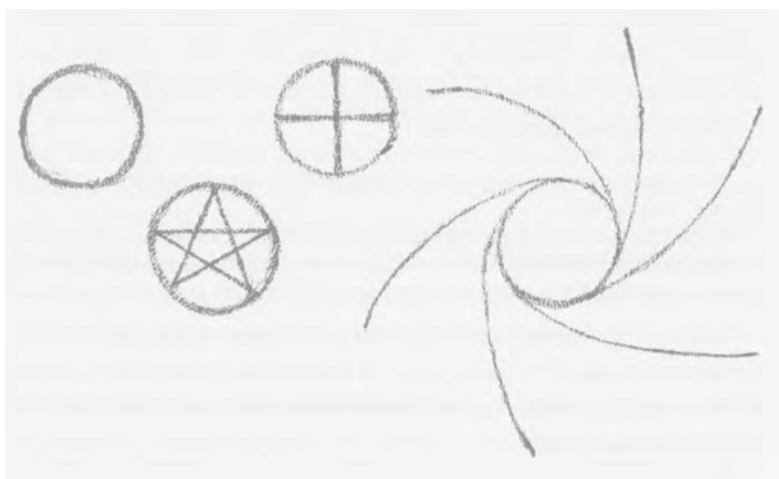
Rudolf Steiner: To byste došla k tuze zajímavým zkušenostem! Sangvinické dítě byste poznala podle jeho radosti z takového barevného kontrastu!

Ale neměli bychom opominout, abychom se s dětmi zabývali takovými prostými formami.

T. doporučuje měnit pro choleryky formy navenek špičaté,

Pro flegmatiky doporučuje opačný postup: vyjít z kruhu a nechat do něho zakreslovat různé figury, nebo kruh nějak rozstříhat:

Rudolf Steiner: U flegmatického dítěte bych pro tuto metodu použil ještě něčeho dalšího. Řekl bych:

„Podívej se, to je kruh:

Ten se ti asi docela líbí, vid’?

Ale teď ti nakreslím ještě něco jiného:

A dívej se, teď prostě tohleto umažu, celý ten okraj; a teď je to teprve to správné:

Zvykej si, abys nedělal hned to, hned ono, páté přes deváté. Zkus udělat totéž už od samého začátku!“

Kreslením a vymazáváním můžeme flegmatické dítě vytrhnout z jeho flegmatu.

Teď vás poprosím, s použitím té zmíněné metody (něco si jenom načrtnout, vyspat se na to, a pak se teprve rozhodnout pro konečnou podobu), aby paní E. vypracovala týž motiv i pro jiné letory.

M. popisuje gorilu dvojím různým způsobem.

Rudolf Steiner: Nebudeme přirozeně namítat nic proti tomu, když si budete i vymýšlet, aniž se opřete o určité přírodovědce, od nichž ale můžete přijmout podněty.

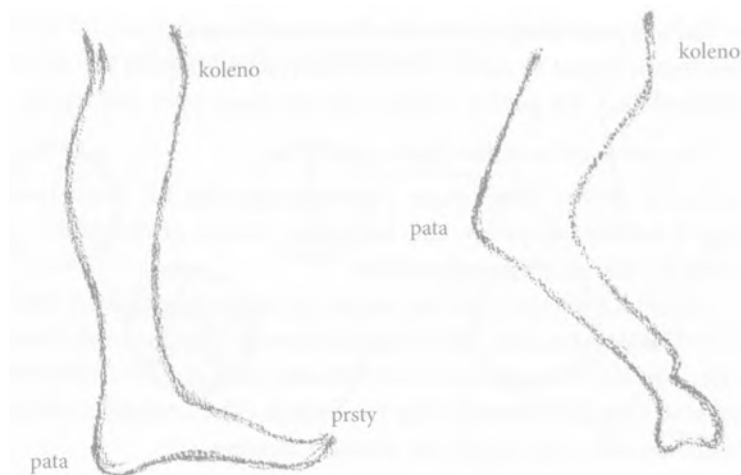
Ale chtěl bych vás poprosit, abyste při takovém vyprávění vytvořil větší kontakt se žáky. Bylo by možné použít i dlouhého vyprávění a jím zapůsobit. Ale nesměl byste být zahloubán do sebe, nýbrž udržovat se žáky větší kontakt. Když to budete dělat s takovým zahloubáním do sebe, pak možná ten kontakt ztratíte.

L. líčí koně pro flegmatické a cholerické děti.

Rudolf Steiner: Ale když budeme popisovat zvířata, bude obzvlášť důležité, abychom měli u každé jednotlivosti velice na zřeteli, že člověk v sobě vlastně obsahuje celou říši zvířat. Rozprostřete-li před sebou celou říši zvířat, máte člověka. Takové ideje, pravda, nemůžeme dětem vštěpovat teoreticky, to bychom také neměli. Ale dejme tomu, že by někdo měl provést tu věc, kterou našel pan L., ale rozlišit to pro skupinu flegmatiků a choleriků. Flegmatiky zaujmete méně snadno. A to, co s nimi budete probírat o zvířeti, které znají, v nich tak snadno neutkví. Koně viděli často, budou se proto o něj málo zajímat. Takové věci by v nich ale měly utkvět. Já bych řekl flegmatickým dětem: „Podívejte se, čím se vlastně vy lišíte od koně? Vezměte jenom malé rozdíly. Vy všichni přece máte takovouhle nohu: tady prsty, tady patu, tady prostředek nohy. Tak vypadá vaše noha.“

Teď se podívejte, jakou nohu má kůň: Tohle je zadní noha koně. Kdepak jsou prsty? Kdepak je pata, a kde prostředek nohy? U vás je pak dále směrem nahoru koleno. Kde je koleno u koně? Dobře se dívejte: Tady jsou prsty, pata je tadyhle docela nahoře, koleno, to je ještě více nahoře! Všecko je úplně jiné. Jen si představte, jak jinak vypadá ta noha u koně než u vás!“ To uvede flegmatické dítě do napětí, a díky tomu si to určitě zapamatuje.

U cholerického dítěte bych vyprávěl příběh o tom, jak toto dítě někde venku v lese najde koně. Kůň běží, daleko za ním utíká muž, kterému se kůň vytrhl, a dítě musí koně chytit za uzdu. Když vím, že mám cholerické dítě, mohu se pokusit mu objasnit, jak to má udělat, jak by mělo uchopit otěže. Přenést dítě do té fantazie, jak chytá koně, to je něco velmi dobrého. I

cholerické dítě bude mít potají trochu strachu před touto procedurou, ale jeho cholerickému temperamentu vyjdeme vstříc, když mu dáme najevo, že by to přece dokázalo. Bude pak trochu zahanbené, trochu skromnější. Dali jsme mu najevo, že by bylo schopné něčeho, čeho by bylo schopné jenom cholerické dítě.

Potom bych chtěl poznamenat, že bychom zejména ze začátku měli tyto věci podávat velmi stručně. Tak bych v tomto případě prosil pana M., aby svoje vyprávění vypracoval i pro sangvinické a melancholické děti, ale poobakrát ukrutně stručně. Právě tak pana L., ale vyzvednout jednotlivosti, které pak utkví, které budou sloužit tomu, aby uvedly děti do napětí.

Musí nám být jasné, že používáme vyučovací látky hlavně k tomu, abychom uchopili volní, citové a myšlenkové schopnosti dětí, že nám záleží mnohem méně na tom, co si dítě nakonec zapamatuje, než na tom, aby rozvíjelo své duševní schopnosti.

O. dovozuje, jak by se při počítání dalo přihlížet ke čtyřem letorám, zmiňuje se však, že nebyl s to se plně vyrovnat se svou úlohou.

Rudolf Steiner: To je něco, co jsem předvídal, protože ta úloha je velice obtížná. Na to se budete muset velmi důkladně vyspat.

Ale vezměte si toto jako nový úkol: Myslete si třídu, kde sedí osmi- až devítileté děti. V budoucím vyučování bude přirozeně záležet na tom, abychom pěstovali co nejvíce sociální instinkty, sociální vůli, sociální zájem. Myslete si tedy tři děti, z nichž jedno by bylo vysloveně flegmatické, druhé vysloveně cholerické a třetí vysloveně melancholické. O jejich ostatních vlastnostech se nebudu zmiňovat. Ty děti by přišly někdy ve třetím až čtvrtém týdnu po zahájení školy, a řekly by vám: "Všecky ostatní děti mě nemohou vystát!" Bude vidět, že ty tři děti jsou jako popelky a že se k nim ostatní děti chovají poněkud odmítavě; šťouchají je, strkají je, všude je znevýhodňují. - Poprosil bych vás všechny, abyste do pondělka přemýšleli, jakým způsobem se vychovatel pokusí co nejlépe odpomoci takovému zlu, jak by bylo možné udělat z těchto dětí oblíbené děti. To je důležitý úkol pro celou výchovu. Prosim vás, abyste to promýšleli s notnou dávkou ducha a pokládali to za velmi důležitý pedagogický úkol.